PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

PAMUKKALE UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

Sayı/*Number* 11 Ocak / *January* 2012 ISSN 1308 - 2922

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına
Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Editörler
Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR
Doç. Dr. Nurten SARICA
Doç. Dr. H. Aliyar DEMİRCİ

Hakemli bilimsel bir dergi olan PAUSBED yılda üç kez yayımlanmaktadır.
Dergide yayımlanan çalışmalardan, kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.
Çalışmaların tüm sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Grafik ve Dizgi
Gülderen ALTINTAŞ

Baskı
Turkuaz Ofset
0258 372 21 11

Yazışma Adresi
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rektörlük Binası Kat: 2
Kınıklı Yerleşkesi 20070 Kınıklı – DENİZLİ / TÜRKİYE
Tel. + 90 (258) 296 22 10 Fax. +90 (258) 296 23 47
e-posta: **pausbed@pau.edu.tr**

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR
Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM
Doç. Dr. Aydın SARI
Doç. Dr. İsmet PARLAK
Doç. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ
Doç. Dr. Nurten SARICA
Doç. Dr. Selçuk Burak HAŞILOĞLU
Doç. Dr. Şükran TOK
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali SARI
Yrd. Doç. Dr. Mehmet YILMAZ
Yrd. Doç. Dr. Saim CİRTİL
Yrd. Doç. Dr. Türkan ERDOĞAN
Dr. Coşkun DAŞBACAK

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Candan TERWİEL	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Gülsen DEMİR	Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet MEDER	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Muammer NURLU	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr . Nurgül OKTİK	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Sadettin SARI	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah KARAMAN	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Behset KARACA	Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Bülent GÜLOĞLU	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Cem BAYDUR	MuğlaÜniversitesi
Doç. Dr. Ensar YEŞİLYURT	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Feryal ÇUBUKCU	Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Nurten SARICA	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Selim YILMAZ	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman BARUTÇU	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman UYAR	Akdeniz Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR	Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ayça ÜLKER ERKAN	Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ayşe SAVRAN GENCER	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Azer Banu KEMALOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Cumhur Yılmaz MADRAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Filiz ACAR	Düzce Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun SULAK	Süleyman Demirel Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU	Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Türkan ERDOĞAN	Pamukkale Üniversitesi

Dergimizin bu sayısına gönderilen makaleleri değerlendiren hakem kuruluna teşekkürlerimizi sunarız.

Sekreterya
Recep DURMUŞ
Azize ŞIRALI EKMEKÇİ

İÇİNDEKİLER/*CONTENTS*

Birol ERKAN **1**
Türkiye İle Sınır Komşuları Arasındaki Dış Ticaretin Karşılaştırmalı Üstünlükler Perspektifinde Analizi
Analysis in Comparative Advantages Perspective of Foreign Trade of Turkey and Border Countries

Hakan SARITAŞ – Cengiz SARAY... ..... **23**
Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi
Analysis of Profitability Performance of Turkish Banking Sector

Hakan SARITAŞ – Altan GÖKÇE..... **39**
Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşanan Ekonomik Krizlerin Temel Analizi: Nedenler ve Etkiler
Fundamental Analysis of Economic Crisis in the United States and in European Union Countries: Causes And Effects

Mustafa Zihni TUNCA - Mustafa BAYHAN..... **53**
Kalite Fonksiyon Göçerimi Yönteminin Tedarikçi Seçiminde Kullanımı
Using Quality Function Deployment Method in the Supplier Selection

Sevcan GÜNEŞ-Şakir ÇAKMAK-Filiz YEŞİLYURT-Gökhan TUZCU **71**
Ösys Başarısını Etkileyen Faktörlerin Analizi
The Determinants of OSYS Success

Yunus GÜLCÜ-Selim Adem HATIRLI..... **83**
Doğalgaz Kullanımını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi: Isparta İli Örneği
An Analysis of Socio-Economic Factors Effecting the Use of Natural Gas: An Example of Isparta City

Zuhal ÖNEZ ÇETİN **97**
Yoksulluğu Azaltmada Yeni Bir Yaklaşım: Yoksul-Yanlı Turizm
A New Approach at Poverty Alleviation: Pro-Poor Tourism

Feyza TOKAT..... **109**
XVII. Yüzyılda Yaşamış Bir Bilgin: Hezârfen Hüseyin Efendi
XVII. Century Scholar: Hezârfen Hüseyin Efendi

Haldun SOYDAL-Zekeriya MIZRAK-Murat ÇETİNKAYA..... **117**
Makro Ekonomik Açıdan Türkiye'nin Alternatif Enerji İhtiyacının Önemi
From Imprantance of Alternatife Energy Need of Turkey

Mehmet MEDER- Mustafa GÜLTEKİN..... **139**
Türkiye'nin Büyük Kentlerinde 1999-2009 Yılları Arasındaki İntihar Eğilimleri
Dispositions of Suicide Between the 1999-2009 Years in the Large Cities of Turkey

Mehmet Yaşar ERTAŞ **153**
XV. - XVI. Yüzyıllarda Hambat Yöresinde Yerleşim ve Nüfus
Settlement and Population in Hambat Area in the 15th and 16th Centuries

Meryem AYAN 169
Evlilik Yoluyla Irksal ve Dini Kesişmeler
Race and Religious Intersections Through Marriages

Rıza SAM 177
Şiddete Sürüklenerek Suça İtilenler: Geleceğin Suçlularını Yetiştirmek Üzerine Düşünceler
Individuals Dragged by Violence and Pushed into Crime: Reflections on the Training of Tomorrow's Criminals

Necla KÖKSAL – Melek ÇINAR.....191
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bilimin Doğasına ve Öğrenme-Öğretme Sürecine Yansıtılmasına İlişkin Görüşleri
Social Studies Preservice Teachers' Views on Nature of Science and Reflecting Nature of Science on Learning-Teaching Process

Mustafa SARICA.....205
Türkçede Eylemsilerin (Ortaçlar ve Ulaçlar) Fransızcayla İlişkili Olarak İncelenmesi
Constrastive Study of Participles in Turkish in Relation with French

Tuncer YILMAZ.....215
Ütopya ve Hicvin Buluşması: Samuel Butler'in *Erewhon'u*
Where Utopia and Satire Meets: Samuel Butler's Erewhon

Emre AŞILIOĞLU.....231
İlköğretim İkinci Kademe Görsel Sanatlar Dersi Programının Sanat Eğitimi İlkelerinin İncelenmesi
Study of Art Education Principles of Visual Arts Curriculum in the Second Level of Primary Education

Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Sayı 11, 2012, Sayfa 23-37

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KARLILIK PERFORMANSININ ANALİZİ*

Hakan SARITAŞ- Cengiz SARAY*****

Özet
Yaşanan ekonomik krizlerden büyük darbe alan Türk bankacılık sektörünün daha sağlıklı hale getirilmesi ve sorunlarının kalıcı şekilde çözümlenmesi amacıyla, hükümet tarafından uygulanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının" ana unsurlarından birisini oluşturan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Mayıs 2001'de uygulamaya konulmuştur. Söz konusu program çerçevesinde gerçekleştirilen reformlar sonucunda bankacılık sektörünün karlılığında önemli iyileşme kaydedilmiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de 2002 yılı ve sonrasında yaşanan ekonomik dönüşüm sürecinde Türk bankacılık sektörünün 2002-2009 dönemine ait karlılık performansı, oran analizi yöntemiyle banka grupları açısından incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre, analiz döneminde genel olarak bankacılık sektörünün karlılığının arttığı ancak yaşanan küresel krizin etkisiyle 2008 yılında sektörün karlılığının düştüğü görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Bankacılık Sektörü, Karlılık, Oran Analizi*

ANALYSIS OF PROFITABILITY PERFORMANCE OF TURKISH BANKING SECTOR

Abstract
The Banking Sector Restructuring Program was put into force in May 2001 in order to permanently resolve the problems of Turkish banking sector which was deeply affected by economic crises. Profitability of the banking sector has improved as a result of the reforms made within the framework of the Restructuring Program. In this study, profitability performance of Turkish banking sector for the period of 2002-2009 is analyzed by ratio analysis. Findings of the study indicate that profitability of the banking sector increased in general in the analysis period; however it decreased in 2008 due to the global crisis.

Key Words: *Banking Sector, Profitability, Ratio Analysis*

1. GİRİŞ

Türk bankacılık sektörü, 2000 yılının Kasım ayı ve hemen ardından 2001 yılının Şubat ayında yaşanan ekonomik krizlerden ciddi derecede olumsuz etkilenmiştir. Çok sayıda banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiş, özel bankalar ve kamu bankalarının sermayelerinin artırılması ve yeniden yapılandırılabilmesi için yoğun çaba gösterilmiş ve büyük maliyetlere katlanılmıştır. Bu bağlamda, bankacılık sektörünün daha sağlıklı hale getirilmesi ve sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesi amacıyla, Mayıs 2001'de "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı" hayata geçirilmiştir.

2001 yılında Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın uygulanmaya başlamasıyla, Türkiye'de bir ekonomik dönüşüm sürecine girilmiştir. 1990'lı yıllar boyunca ortalama olarak yüzde 70'lerin üzerinde gerçekleşen enflasyon oranı 2004 yılı başlarında tek haneli seviyelere indirilmiş, uzun yıllar boyunca Türkiye'nin en önemli ekonomik sorunu olarak kabul edilen bütçe açığı ve borç stoku konularında Avro Bölgesi'ne girişin ön ekonomik koşulları olan Maastricht kriterlerinde belirtilen seviyelerin altına inilmiş, Hazine'nin borçlanma gereksiniminin milli gelire oranı büyük ölçüde azalmış ve Türkiye sürdürülebilir büyüme patikasına girmiştir.

---

* Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Yüksek Lisans programında hazırlanan aynı isimli Yüksek Lisans Projesinden uyarlanmıştır.
** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, DENİZLİ
e-posta: hsaritas@pau.edu.tr
*** Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, DENİZLİ
e-posta: CENGIZ.SARAY@halkbank.com.tr

Hem genel ekonomik ortamda yaşanan dönüşüm hem de uygulamaya konan yeniden yapılandırma programı, Türk bankacılık sektöründe de büyük bir yapısal değişimi beraberinde getirmiştir. 2001 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektörü toplam varlıkları içerisindeki payı %20 seviyesine gerileyen krediler, 2002–2007 döneminde sürekli artış göstermiş ve 2009 yılı sonu itibarıyla Krediler/ Toplam Varlıklar oranı %47,1'e yükselmiştir. 1990'lı yıllar boyunca, bütçe açıklarının finansmanı nedeniyle oluşan yüksek reel faiz ortamında kamu finansmanına yönelen bankalar, 2001 yılı sonrası dönemde reel sektörü ve hane halkını finanse etmeye yönelik bir dönüşüm yaşamışlardır.

17 Aralık 2004 tarihinde Türkiye'ye Avrupa Birliği ile müzakerelere başlama tarihi verilmesi ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yürütülen programın birer çapa niteliği taşımasının yanı sıra Türkiye ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, Türk bankacılık sektörüne olan yabancı ilgisinin artmasını sağlamış ve 2005 yılı ve sonrasında sektöre önemli miktarda yabancı sermaye girişi gerçekleşmiştir. Sektörde yabancı payının artması, yaşanan rekabeti artırmış ve bankaları daha verimli çalışmaya, yenilikçi ürünler ve hizmetler oluşturmaya zorlamıştır. 2001 yılı sonunda 61 olan banka sayısı, satın alma ve birleşmelerin de etkisiyle 2009 yılı sonunda 50'ye gerilemiştir.

2004 yılı Haziran ayında yayımlanan yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının (Basel-II) yürürlüğe girmesi, bankalarda risk yönetimi açısından önemli değişiklikleri beraberinde getirecektir. Bankaların bilanço yapılarında meydana gelen değişiklikler ve risk yönetimi alanında yapılması gerekenlerin, bankaların karlılık fonksiyonlarını geçmiş dönemlere göre farklılaştırmış olması muhtemeldir. Bankacılık sektörünün sağlam bir yapıya sahip olması, karlılık ile yakından ilişkilidir. Karlılık, oto finansman yoluyla sermaye yapısının kuvvetlendirilmesi için de gerekli bir koşuldur.

Makroekonomik çevre ve yasal düzenlemeler değiştikçe bankaların kar fonksiyonları içerisinde yer alan belirleyicilerin de değişmesi mümkündür. Türkiye'de 2002 yılından itibaren yaşanan makroekonomik iyileşme, bankacılık sektöründeki yeniden sermayelendirme ve yeniden yapılandırma süreçleri, sektöre olan yabancı ilgisi, artan rekabet ve Basel-II'ye uyum sürecinin, sektörün karlılık fonksiyonunu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Türkiye'de 2002 yılı ve sonrasında yaşanan ekonomik dönüşüm sürecinde Türk bankacılık sektörünün 2002-2009 dönemine ait karlılık performansı, oran analizi yöntemiyle banka grupları açısından incelenecektir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Girişi izleyen bölümde, Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi, dönüm noktaları, sektörü etkileyen yasal düzenlemeler ve yaşanan krizlere yer verilmiştir. Yeniden yapılandırma programı ve diğer gelişmelere değinilen bu bölüm, sektörün gelişimine genel bir bakış açısı sunmaktadır. Üçüncü bölümde banka karlılığını etkileyen faktörler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, Türk bankacılık sektörünün karlılık performansı oran analizi yardımıyla incelenmiştir. Son bölümde sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

2. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN 1980–2009 DÖNEMİNDE GELİŞİMİ

2. 1. 1980 Sonrası Finansal Serbestleşme Süreci

Türkiye'de 24 Ocak 1980 kararları sonrasında dışa açılma, serbest pazar ekonomisine geçiş ve liberalleşmeden en çok etkilenen ve değişim içine giren sektörlerden birisi de bankacılık sektörü olmuştur. 1980'li yıllarda bankacılık sektöründe uygulanan serbestleşmeye yönelik politikaların temel unsurları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Çankaya ve Öz, 2001: 16):

Seçici kredi politikalarının kaldırılması, faiz oranlarının serbest bırakılması ve reel olarak pozitif düzeye erişmesinin yolunun açılması, sektöre yeni banka girişlerinin kolaylaştırılması, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermeleri için uygun bir ortamın hazırlanması. Bunların dışında bankacılık sektörünün uluslararası piyasalardan fon tedarik etmesi serbest bırakılmış, sektörde yer alan bankaların yabancı para cinsinden işlem yapmalarına izin verilmiş, bankaların uluslararası ölçütlere uygun yapılanma içerisine girmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır (Çolak ve Yiğidim, 2001: 14).

Söz konusu düzenlemelerin hayata geçirilmesiyle, Türk bankacılık sektörü hızla genişlemiş ve 1980 yılında 43 olan banka sayısı 1990 yılı itibarıyla 66'ya yükselmiştir. 1980–1990 döneminde Türk bankacılık sektöründe yaşanan genişlemeye ilişkin bazı göstergeler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektörü Büyüklük Karşılaştırması

Milyon ABD Doları	1980	1990	% Değişim
Toplam Aktifler	20.785	58.171	180
Toplam Krediler	11.168	27.342	145
Menkul Değerler	1.339	5.997	356
Toplam Mevduatlar	10.188	32.564	220
Özkaynak+Kar	1.147	5.903	415

Kaynak: BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu

İhracata yönelik bir büyüme modelinin tercih edilmesi sonucu uygulamaya konulan 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ekonomide birçok radikal kararlar alınmış, bir yandan yeni ekonomik birimler oluşturulur iken, diğer yandan da Bankalar Kanunu gibi bankacılık sektörünü çok yakından ilgilendiren önemli düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. Ancak bütün bu düzenlemelere rağmen, 1980–1988 döneminde ekonomik alanda tatmin edici düzeyde olumlu sonuçların alındığını söylemek mümkün değildir. Benzer şekilde, Tablo 2'de görüleceği üzere, söz konusu dönemde bankacılık sektörü de hem özkaynaklar hem de karlılık artışı bakımından tatmin edici düzeyde bir gelişim gösterememiştir (Başak, 2009: 29).

Tablo 2: Aktif ve Pasif Hesapların Banka Bilançolarındaki Ağırlığı (1980-1988)

AKTİF %	1980	1982	1984	1986	1988
Likit Aktifler	31,2	29,6	36,1	35,2	40,3
Krediler	53,7	50,0	39,1	45,5	40,6
Duran Aktifler	4,8	5,3	5,4	7,7	7,9
Diğer Aktifler	10,3	15,1	19,4	11,6	11,2
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
PASİF %					
Mevduat	49,1	58,0	59,2	62,6	56,2
Mevduat Dışı Kaynaklar	6,2	13,0	8,3	14,8	19,9
Diğer Pasifler	39,2	21,1	22,5	14,7	14,8
Özkaynaklar	4,1	6,2	8,3	6,0	6,5
Kar	1,4	1,7	2,2	1,9	2,6
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Kaynak: 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, 1958-2007: 170.

2. 2. 1990–2001 Dönemi: Bankacılık Sektöründeki Kırılganlıklar ve Krizler

1990'lı yıllar boyunca Türk bankacılık sektörü; zayıf sermayeli, kamu bankalarının ağırlıklı olduğu, yüksek kur, kredi, faiz ve likidite riskleri barındıran, kurumsal yönetişim ilkelerinin yeterli ölçüde uygulanmadığı bir görünüm içerisinde olmuştur.

Yapısal sorunlar, sektörün şoklar karşısındaki kırılganlığını artırmıştır. Türkiye ekonomisinde 1994 yılında yaşanan derin ekonomik kriz, 1997 ve 1998'de yaşanan Uzakdoğu ve Rusya krizleri ve 1999 yılında yaşanan deprem felaketi nedeniyle Türkiye ekonomisi ile birlikte bankacılık sektörü de olumsuz etkilenmiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde Türk ekonomisinde yaşanan krizler ise Türk bankacılık sektörü için büyük bir yıkım olmuştur. Türk bankacılık sektörü Kasım 2000 krizi ile faiz riskine, Şubat 2001 krizi ile de döviz kuru riskine maruz kalmış ve bilançolarında büyük zararlar oluşmuştur (Bumin, 2010: 40).

2. 3. Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma

Yaşanan ekonomik krizlerden büyük darbe alan Türk bankacılık sektörünün daha sağlıklı hale getirilmesi ve sorunlarının kalıcı şekilde çözümlenmesi amacıyla, hükümet tarafından uygulanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının" ana unsurlarından birisini oluşturan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Mayıs 2001'de uygulamaya konulmuştur. Programın temel hedefi; etkin, uluslararası ölçekte rekabet edebilir ve sağlıklı bir bankacılık sistemine geçiş sağlamaktır. Programın, bankacılık sisteminin finansal ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini arttıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermesi hedeflenmiştir (BDDK, Yıllık Rapor, 2001: 13).

Yeniden Yapılandırma Programı başlıca dört unsur üzerine oturtulmuştur. Programın ilk unsuru olan kamu bankalarının yeniden yapılandırılması çerçevesinde, kamu bankalarının sermayeleri güçlendirilmiş, görev zararı alacakları Hazine'den kaynak sağlanmak suretiyle ödenmiş ve bu bankalar operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmaya tabi tutulmuştur. Programın ikinci unsuru, TMSF'ye devredilen bankaların çözümlenmesidir. Bu çerçevede 2000 ve 2001 krizlerinin öncesinde ve sonrasında TMSF'ye devredilen bankalar, Hazine'den sağlanan kaynaklarla yeniden yapılandırılmış, bu bankaların bir kısmı yerli ve yabancı yatırımcılara satılmış, bir kısmı da birleşme ve tasfiye yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Krizden zarar gören özel sermayeli mevduat bankalarının büyük ölçüde kendi kaynaklarıyla sermaye yapılarının güçlendirilmesi Programın üçüncü unsurunu oluşturmuştur. Programın son unsuru ise, bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini arttıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesidir (Bumin, 2010: 40).

2. 4. Yeniden Yapılandırma Sonrası Günümüz Bankacılık Sektörü

Bankacılık sektörü özellikle 2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerle beraber önemli bir yapılandırma içine girmiş ve sektörü sağlıklı yapıya kavuşturacak düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 4672 ve 4491 sayılı kanunlarda değişiklik ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile Türk bankacılık sistemi uluslararası standartlarda yasal çerçeveye kavuşturulmuştur (Gediz, 2002: 68).

Yapısal reformlara önem verilmiş, bankaların aktif ve pasif dengesinin sağlanması konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kriz sonrası alınan önlemlerle üretim ve yatırım artmış, bireysel ve kurumsal kredi talebi büyümüş, bankalar yavaş ta olsa büyüme sürecine girmişlerdir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasıyla sektörde konsolidasyon süreci yaşanmış, banka birleşme ve devir teşvikleriyle banka sayısı azalmıştır (BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, 2008). Yeniden yapılandırma sonrasında bankacılık sektörüne ait göstergeler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Yeniden Yapılandırma Sonrası Banka Yapısal Göstergeleri

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Banka Sayısı	59	55	53	51	50	50	49	49
Kamu Sermayeli Mev. Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli Mev. Bankaları	20	18	18	17	14	12	11	11
TMSF	2	2	1	1	1	1	1	1
Yabancı Sermayeli Mev. Bankaları	15	13	13	13	15	17	17	17
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5	5	5	4	4	4	4	4
Şube Sayısı	6.321	6.267	6.474	6.568	7.302	8.144	9.304	9.581
Personel Sayısı	125.893	127.532	138.734	138.724	150.596	168.850	182.665	184.205
ATM Sayısı	12.081	12.882	13.819	14.836	16.513	18.815	21.953	23.952
POS Sayısı (Bin)	489	651	892	1.130	1.269	1.439	1.568	1.731
Kredi Kart Say.(Bin)	15.702	19.862	26.090	29.885	32.433	37.335	43.394	44.392

Kaynak: BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Haziran 2010.

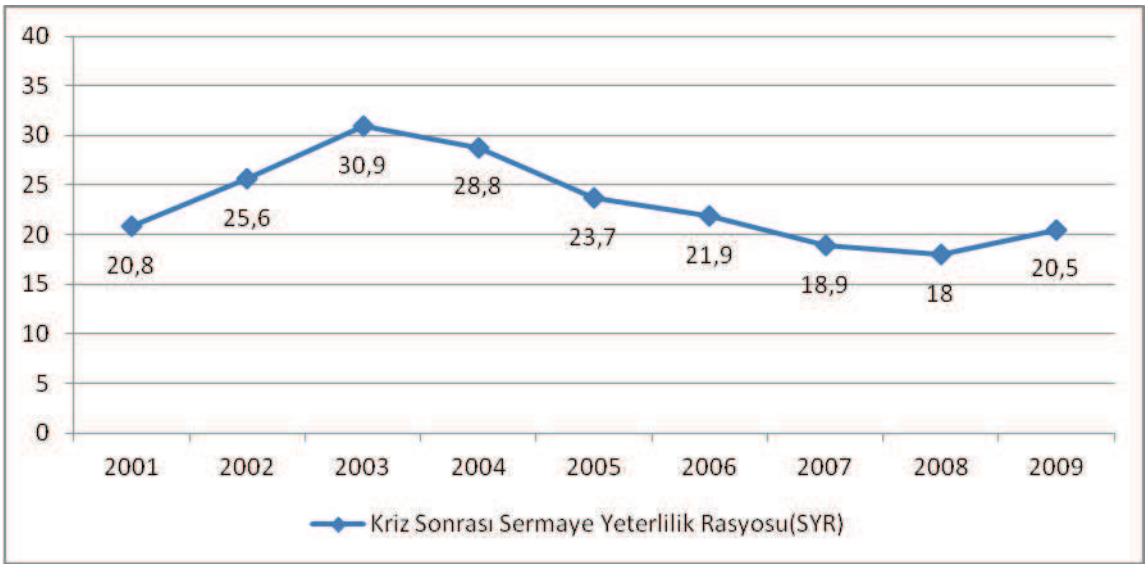
Yeniden yapılandırma sonrasında genel ekonomik durumda yaşanan olumlu gelişmelerin de yardımıyla, bankacılık sektöründe önemli bir gösterge olan banka kredilerinin tahsilindeki gecikmeler, 2009'da global krizin etkisiyle artmış olmakla beraber, genel olarak önemli ölçüde azalmıştır. Tahsili gecikmiş alacaklara ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Tahsili Gecikmiş Alacaklar / Brüt Krediler

Tarih		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sermaye Yapısına Göre	Kamu Sermayeli Bankalar	8,2	36,6	9,4	4,9	3,7	4,3
	Özel Sermayeli Bankalar	1,7	9	4,9	3,6	3,5	5,2
	Küresel Sermayeli Bankalar	6,9	5,1	3,3	2,8	4,1	6,8
Fonksiyon Grubuna Göre	Mevduat Bankaları	4,6	18,6	6,2	3,8	3,7	5,4
	Katılım Bankaları	5,3	16,7	6,5	3,8	4,5	4,8
	Kalkınma Ve Yat. Bankaları	1,3	4	3,3	2,5	1,7	2,3
Ölçek Büyüklüğüne Göre	Büyük Ölçekli Bankalar	3	18,1	6,9	4,1	3,6	4,9
	Orta Ölçekli Bankalar	5,3	20,9	3,9	2,6	3,9	6,5
	Küçük Ölçekli Bankalar	6,3	8,9	5,2	3,4	4	5,2

2001 yılında uygulamaya başlanılan Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı kapsamında, bankacılık sektörü için önemli bir gösterge niteliğinde olan sermaye yeterlilik rasyosunun analiz döneminde Basel II'de öngörülen %8'lik oranın çok üzerinde seyretmesi önemli bir gelişmedir. Türk bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosunun yıllar itibariyle seyri Şekil 1'de görülmektedir.

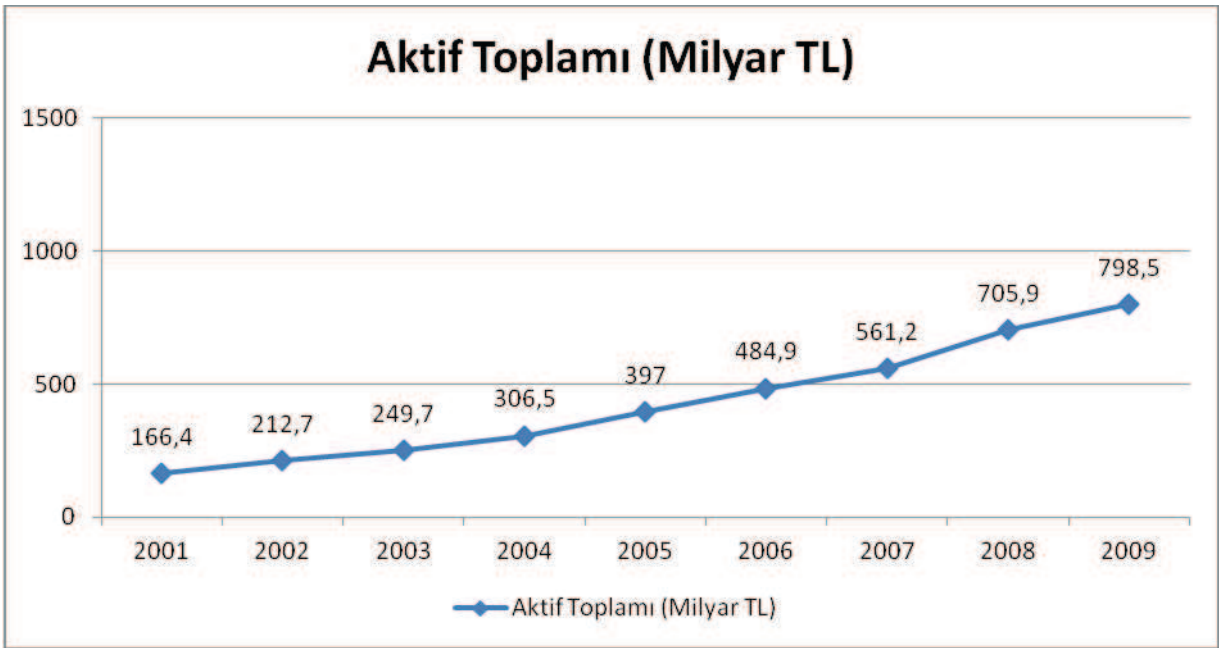
Şekil 1: Kriz Sonrası Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Kaynak: BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, 2010.

Bankacılık sektörünün toplam aktifleri 2002 yılında milli gelirin yüzde 70'inin altındaydı. 2009 yılında yüzde 87'inin üzerine çıkmıştır. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün yıllar itibariyle seyri Şekil 2'de görülmektedir. Bankacılık sektöründe aktif yapısında gelişmelere rağmen 325 milyar dolar civarında aktif toplamı ile Türk bankacılık sektörünün büyüklüğü hala Avrupa'daki orta ölçekli bir bankanın büyüklüğüne ulaşmış değildir. Özellikle kredilerin artmasıyla beraber aktiflerin GSMH' ye oranı %75 seviyelerindedir. Aynı oran avro bölgesinde %300 dolayındadır.

Şekil 2: Bankaların Toplam Aktifleri

3. BANKA KARLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Karlılık, bankaların sektördeki rekabet pozisyonunun belirleyicilerini ve yönetim kalitesini ortaya koyar. Aynı zamanda karlılık, bankanın risk taşıma kapasitesinin ve/veya sermayesini arttırabilme durumunun belirleyicisidir (Greuning ve Bratanovic, 2000: 83). Bankaların karlılığını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, bankanın uygulayacağı politikanın tespiti için önemlidir. Aktiflerinden elde edilen gelirler ile pasiflerin maliyetleri ve yasal yükümlülükler arasındaki fark olarak tanımlanan net kar, bir bankanın faaliyetlerine devam edebilmesi ve en azından bulunduğu düzeyi koruyabilmesi açısından son derece önemlidir. Bir banka karlılığının düzeyini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Örneğin; bankanın risk alma politikası ne olursa olsun, pazarın yapısı uzun vadede banka karlılıklarını etkileyen bir unsur olmaktadır. Temel olarak bir bankanın karlılığını etkileyen faktörleri, kontrol edilebilen faktörler ve kontrol edilemeyen faktörler adı altında iki grupta incelemek mümkündür. Bu bağlamda, bir bankanın faaliyet alanı, net kar marjı, ücret ve komisyonlar, mevduat ve kredi kalitesi, maliyet kontrolü (işlemsel, şube, personel vb.) gibi faktörler kontrol edilebilen faktörler arasında yer alır. Buna karşın, genel ekonomik koşullar, faiz oranları ve sektördeki rekabetin niteliği gibi faktörler ise kontrol edilemeyen faktörlerdir (Atan ve Çatalbaş, 2003: 2).

Banka karlılığı aynı zamanda içsel belirleyiciler ile dışsal belirleyicilerin fonksiyonu şeklinde de ifade edilebilir. İç belirleyiciler, mikro ve bankaya özgü karlılık fonksiyonlarıdır. Dış belirleyiciler ise banka yönetimiyle ilişkili olmamakla beraber finansal kurumların performans ve operasyonlarını etkileyen ekonomik ve yasal çevreye yansımaktadır.

Belli başlı içsel karlılık belirleyicileri büyüklük, sermaye, risk yönetimi ve masraf yönetimidir (Athanasoglou vd., 2006: 123). Bankanın büyüklüğü, piyasadaki ölçek ekonomisinin varlığının önemini ortaya koymaktadır. Smirlock (1985: 79), banka büyüklüğü ve karlılık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuştur. Demirguc-Kunt ve Huizinga (1999) birçok finansal, yasal vb gibi diğer faktörlerin banka karlılığını etkilemesinin yanı sıra firma büyüklüğü ile karlılık arasında yakın bir ilişki bulmuşlardır. Buna ek olarak, Short' a göre (1979: 212), büyüklük daha çok banka sermayesiyle yakından ilişkili olup, nispeten büyük bankalar daha ucuz sermaye tedarik etmeleriyle birlikte daha karlı gözükmektedirler. Risk yönetimi bankacılık sektörünün yapısında var olan bir ihtiyaçtır. Düşük gelir kalitesi ve düşük likidite seviyesi banka iflaslarının iki ana sebebidir. Belirsizliğin artmaya başladığı dönemlerde, finansal kurumlar portföylerini çeşitlendirmekte ve/veya likit değerlerini yükselterek riski azaltmaya çalışmaktadır Molyneux ve Thorthon'a göre (1992: 1175), karlılık ile likidite seviyesi arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır. Buna karşın Bourke (1989: 76) pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Sonuçta, finansal kurumlar ne kadar çok yüksek riskli kredilere maruz kalırlarsa ödenmemiş kredilerde bir o kadar artmaktadır. Banka harcamaları başka bir önemli karlılık belirleyicisidir ve daha çok etkili yönetim kavramıyla ilişkilidir. Bourke (1989) ve Molyneux ve Thornton'a göre (1992), daha iyi kalitedeki yönetim ile karlılık arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

Dışsal belirleyiciler de kontrol değişkenleri (enflasyon, faiz oranı ve dönemlik çıktılar) ile piyasa karakteristiklerini gösteren pazar yoğunlaşması, sanayi büyüklüğü ve sahiplik statüsüdür (Athanasoglou vd, 2006: 123). Ayrıca karlılık değişkenleri ile makro ekonomik kontrol değişkenleri arasında da bir ilişki bulunmaktadır. Buradaki makro ekonomik kontrol değişkenleri; enflasyon oranı, uzun vadeli faiz oranı ve /veya para arzındaki büyüme oranıdır. Enflasyonun banka karlılığına etkisi, bankanın ücretlerinin ve diğer işletme masraflarının enflasyondan daha hızlı bir oranda artıp artmadığına bağlıdır. Birçok çalışma enflasyon ve uzun vadeli faiz oranı ile karlılık arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ KARLILIK PERFORMANSI

4. 1. Yöntem ve Veriler

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün 2002-2009 dönemine ait karlılık performansı, oran analizi yöntemiyle incelenecektir. Kolay anlaşılır olması ve basitliği nedeniyle yaygın olarak kullanılmasından dolayı bankacılık

sektörünün performansının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde oran analizi tercih edilmiştir.

Karlılık performansının analizinde birçok oran kullanılmakla beraber, burada yaygın şekilde kullanılan oranlara yer verilmiştir. Analizde kullanılan oranlar, özkaynak karlılık oranı (net kar/özkaynaklar), aktif karlılık oranı (net kar/ aktif toplamı), kredi-karlılık ilişkisi, net faiz geliri/aktif toplamı, net faiz geliri/toplam gelirler ve şube sayısı-toplam kardır.

Çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin (TKBB) veri kaynaklarından sağlanmıştır. Analiz kapsamında bankalar, fonksiyonlarına ve sahiplik yapılarına göre gruplara ayrılmıştır. Buna göre, bankalar; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankaları olarak gruplara ayrılmış, mevduat bankaları ise kendi içinde kamu mevduat bankaları, yerli özel mevduat bankaları ve yabancı mevduat bankaları şeklinde üç alt gruba ayrılmıştır.

Analiz döneminde faaliyette olan bankaların sayısı ve bankaların toplam aktifler içerisindeki payları banka grupları açısından Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 5'te görüldüğü üzere, yeniden yapılandırma sonrasında sektördeki banka sayısında azalma olmuş ve bu azalmanın büyük kısmı, sektörde gerçekleşen banka birleşmelerinden kaynaklanmıştır.

Tablo 5: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Bankalar

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mevduat Bankaları	38	34	34	33	32	32	31	32
Kamu Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3
Yerli Özel Mevduat Bankaları	20	18	18	17	14	11	11	11
Yabancı Mevduat Bankaları	15	13	13	13	15	18	17	17
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	14	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	5	5	5	4	4	4	4	4
Fon Bankaları	2	2	1	1	1	1	1	1
Bankacılık Sektörü-Toplam	59	55	53	51	50	50	49	50

Kaynak: www.bddk.gov.tr

Türk bankacılık sektöründeki banka gruplarının payları incelendiğinde ise, mevduat bankalarının sektörde en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. 2002-2009 döneminde mevduat bankalarının aktiflerinin, sektörün toplam aktifleri içerisindeki payları % 89,6'dan, % 93,8'e yükselmiştir. Söz konusu dönemde, kamu sermayeli mevduat bankalarının payında küçük bir düşüş olurken, bu dönemde gerçekleşen satın almalar sonucunda yabancı mevduat bankalarının payında önemli bir artış yaşanmış ve bu grupta yer alan bankalarının payları % 3,1'den % 13,1'e çıkmıştır.

Tablo 6: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Bankaların Aktif Payları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mevduat Bankaları	89,6	91,1	93,5	93,8	94,0	93,3	93,2	93,8
Kamu Mevduat Bankaları	31,3	32,6	34,1	30,5	28,8	28,2	28,4	30,4
Yerli Özel Mevduat Bankaları	55,2	55,8	56,1	58,2	53,3	50,6	50,5	50,3
Yabancı Mevduat Bankaları	3,1	2,7	3,3	5,1	11,9	14,5	14,3	13,1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,4	4,0	3,6	3,2	3,1	3,2	3,1	3,2
Katılım Bankaları	1,8	2,1	2,3	2,5	2,7	3,4	3,6	2,9
Fon Bankaları	4,2	2,8	0,6	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1
Bankacılık Sektörü-Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: www.bddk.gov.tr

4. 2. Oranların Analizi

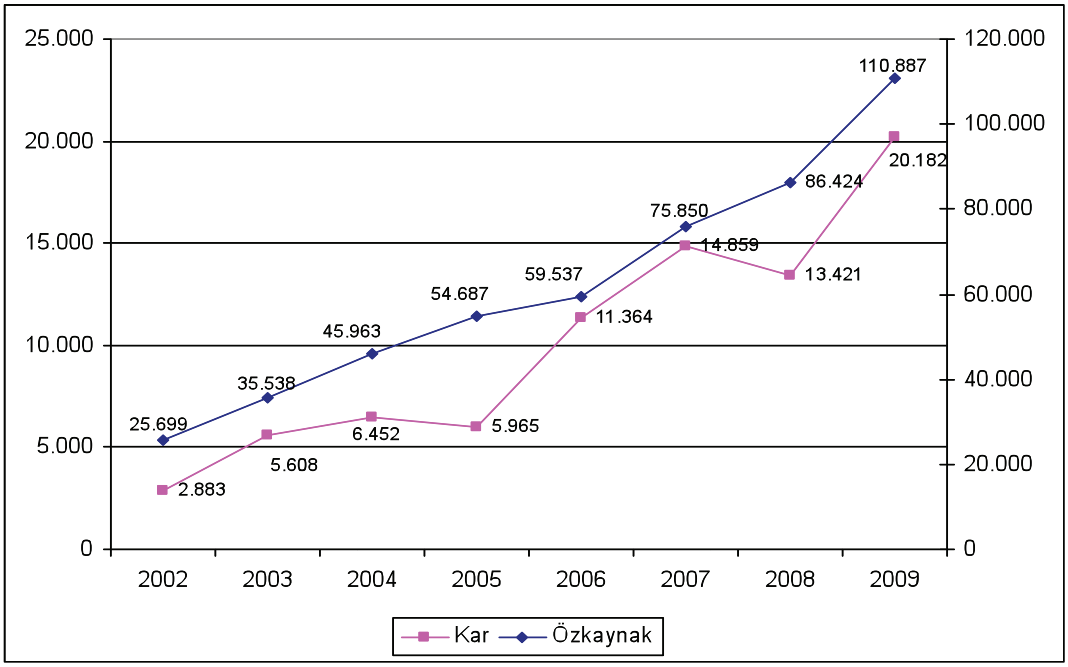
4. 2. 1 Özkaynak Karlılığı (Net Kar/Özkaynak)

Türk bankacılık sektörünün özkaynak karlılık oranları, sektör ve banka grupları bazında Tablo 7'de ve özkaynak-kar ilişkisinin seyri de Şekil 3'te verilmiştir. Bankacılık sektörünün özkaynak karlılığı, 2002-2009 döneminde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2002 yılında % 15,32 olan özkaynak karlılığı, 2005 yılında % 10,72'ye gerilemiş, 2006-2007 yıllarında önemli bir artış göstermiş, ancak global krizin etkisiyle 2008 sonunda düşüş kaydederek % 15,56'ya gerilemiştir. 2009 yılında piyasalarda izlenilen toparlanmaya paralel olarak sektörün özkaynak karlılık oranı %18,29'a yükselmiştir. 2009 yılı itibarıyla banka grupları bazında, katılım bankaları % 17,36'lık özkaynak karlılık oranı ile en yüksek oranı gerçekleştirmiş, mevduat bankaları grubu içerisinde ise kamu mevduat bankaları % 22,55'lik özkaynak karlılığına sahip olmuştur. 2009 yılında yabancı mevduat bankaları ve kalkınma yatırım bankaları, bankacılık sektörünün ortalaması olan % 18,29 oranının altında özkaynak karlılığı gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 7: Özkaynak Karlılığı (Net Kar/Özkaynaklar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bankacılık Sektörü-Toplam	15.32	14,66	13,58	10,72	18,73	19,63	15,56	18,29
Mevduat Bankaları	15,30	15,20	14,55	10,39	19,88	20,92	16,49	19,70
Kamu Mevduat Bankaları	15,65	18,70	26,64	21,65	25,14	26,82	22,55	27,21
Yerli Özel Mevduat Bankaları	16,00	13,92	10,31	4,73	16,88	19,93	15,85	18,50
Yabancı Mevduat Bankaları	5,91	11,16	11,86	15,55	20,54	15,22	10,51	13,07
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	15,52	10,58	6,13	10,92	9,76	9,65	8,67	7,81
Katılım Bankaları	0	0	0	25,06	25,65	22,31	17,36	15,96

Şekil 3: Özkaynak-Kar İlişkisi

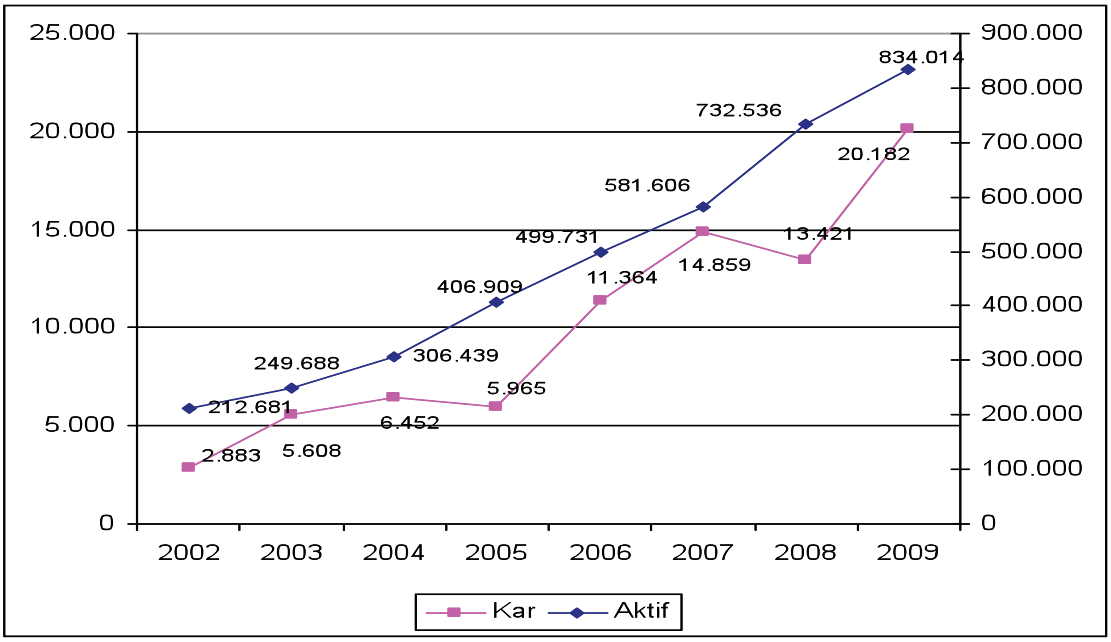
4. 2. 2. Aktif Karlılığı (Net Kar/Aktif Toplamı)

Türk bankacılık sektörünün aktif karlılık oranları, sektör ve banka grupları bazında Tablo 8'de ve aktif-kar ilişkisinin seyri de Şekil 4'te verilmiştir. Türk bankacılık sektörünün aktif karlılık oranında 2008 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık % 30 oranında bir düşüş yaşanmıştır. 2006 ve 2007 yıllarında sırasıyla % 2,21 ve % 2,55'lik aktif karlılık oranları kaydeden bankacılık sektörü, 2008 yılında % 1,83'lük 2009 yılında ise %2,43'lük aktif karlılık oranına sahip olmuştur. 2009 yılı içerisinde, mevduat bankaları % 2,39, kalkınma ve yatırım bankaları % 3,65 ve katılım bankaları da % 2,09'luk aktif karlılık oranlarına ulaşmıştır. Mevduat bankaları grubunda en yüksek aktif karlılığa % 2,55'lik oran ile kamu mevduat bankaları sahip bulunurken, yerli özel mevduat bankaları ile yabancı mevduat bankaları, sektör ortalaması altında sırasıyla, % 2,41 ve % 1,92'lik aktif karlılık oranları gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 8: Aktif Karlılığı (Net Kar/Aktif Toplamı)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bankacılık Sektörü-Toplam	1,95	2,15	1,95	1,41	2,21	2,55	1,83	2,43
Mevduat Bankaları	1,84	2,11	1,96	1,25	2,10	2,47	1,73	2,39
Kamu Mevduat Bankaları	1,56	2,15	2,51	2,30	2,60	2,76	1,88	2,55
Yerli Özel Mevduat Bankaları	2,03	2,05	1,61	0,59	1,75	2,44	1,75	2,41
Yabancı Mevduat Bankaları	1,24	2,68	2,39	2,48	2,46	2,01	1,32	1,92
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,93	4,32	2,78	5,31	4,82	4,58	4,02	3,65
Katılım Bankaları	0	0	0	2,33	2,98	2,71	2,51	2,09

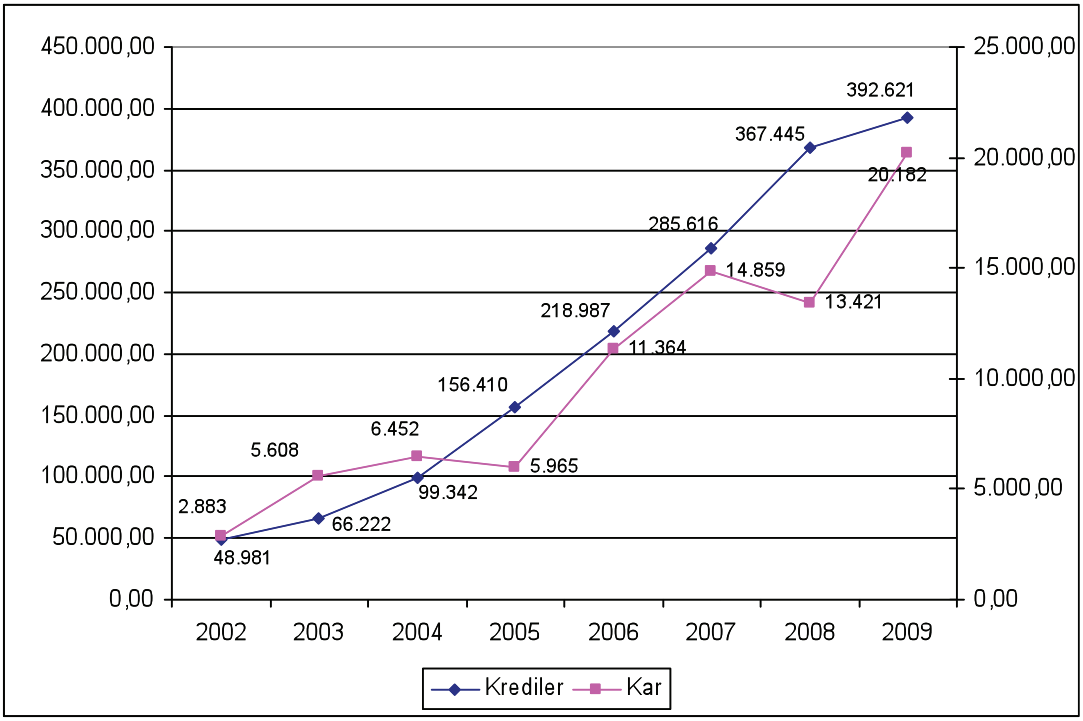
Şekil 4: Aktif-Kar İlişkisi

4. 2. 3. Krediler Toplamı ve Net Kar

Türk bankacılık sektöründe kredi-kar ilişkisinin seyri Şekil 5'te verilmiştir. Kredi ile kar ilişkisine bakıldığında, bankaların kredi portföylerindeki genişlemeyi yüksek faiz marjlarına ve karlılığa dönüştürebildikleri görülmektedir. Bu bağlamda, bankaların izledikleri kredi politikalarının, karlılık performanslarını olumlu etkilediği söylenebilir. 2005 yılı sonu ve 2008 döneminde yaşanan finansal dalgalanmalar istisnai durumları oluşturmakta olup, 2005 yılındaki dalgalanmanın akabinde karlılıkta bir önceki döneme göre %90 oranında bir artış, 2008 yılındaki finansal dalgalanma akabinde karlılıkta bir önceki döneme göre %50 oranında bir artış göze çarpmaktadır. Bu durumda finansal çalkantı döneminde yükselen faiz marjlarının bankaların karlılığına olumlu yönde etki yaptığı söylenebilir.

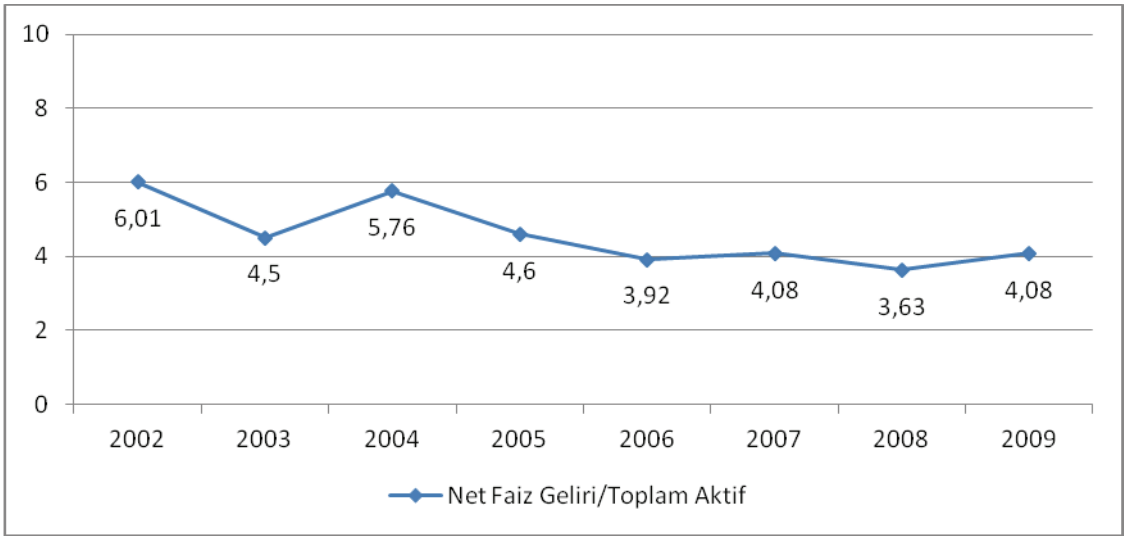
Şekil 5. Kredi Toplamı-Karlılık İlişkisi

4. 2. 4. Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler

Sektör karlılığında diğer bir ölçüm rasyosu olan net faizlerin toplam aktiflere oranı net faiz marjını vermektedir. Yıllar itibariyle sektörde bu oranın gerilediği görülmektedir. Bunun temel sebebi, kaynak maliyetinin artması diğer bir deyişle bankaların pahalı mevduat toplaması veya kredilerdeki kar marjlarının azalmasıdır. Şekil 6'da görüldüğü üzere 2002 yılında %6,01 olan sektör oranı yıllar içinde dalgalanma göstermesine rağmen 2009 yılında %4,08'e gerilemiştir.

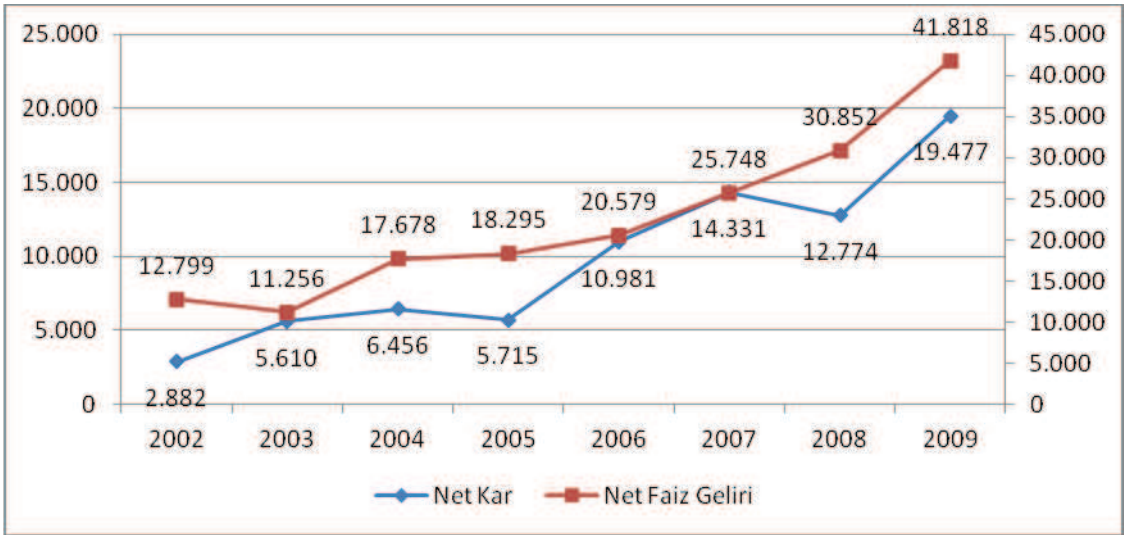
Şekil 6. Net Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler

4. 2. 5. Net Faiz Gelirleri/Toplam Gelirler

Türk bankacılık sektöründe net faiz geliri-toplam gelir ilişkisinin seyri Şekil 7'de verilmiştir. Türk bankacılık sektöründe net kar ile net faiz gelirinin seyri izlendiğinde her iki kalemde de yıllar itibari ile büyük oranda artış sağlandığı görülmektedir. Net kar kaleminde 2002-2009 yılları arasında %726 oranında artış kaydedildiği buna rağmen faiz gelirlerindeki artışın %226 oranında kaldığı izlenmektedir. Dolayısıyla söz konusu dönem içerisinde net karın yükselmesinde faiz gelirlerinden daha çok faiz dışı net gelirlerin yükseltilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

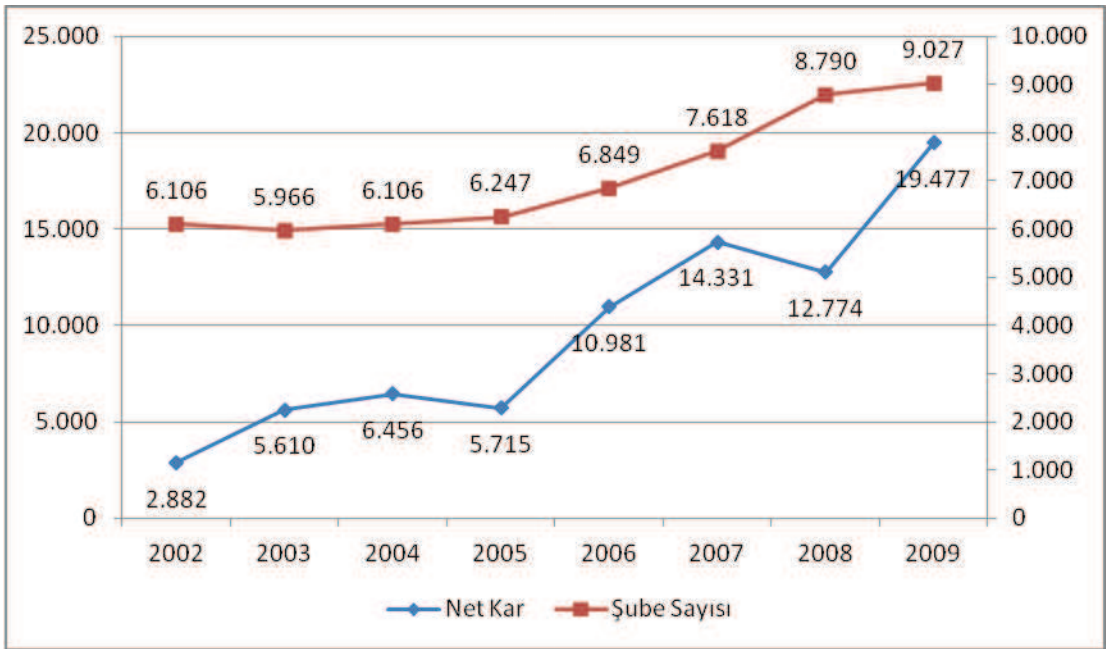
Şekil 7. Net Faiz Geliri/Toplam Gelirler

4. 2. 6. Şube Sayısı ve Toplam Kar

Türk bankacılık sektöründe şube sayısı-kar ilişkisinin seyri Şekil 8'de verilmiştir. Sektör verileri incelendiğinde, sektördeki şube sayısının yıllar itibariyle arttığı görülmektedir. 2002 yılında 2.883 adet olan şube sayısı 2009 yılında 8.972 adede ulaşmıştır. Benzer şekilde sektör karlılığının da yıllar itibariyle arttığı görünmektedir. Şube başına karlılık 2009 yılında, 2002 yılıyla kıyaslandığında %370 civarında arttığı görülmektedir.

Şekil 8. Şube Sayısı – Toplam Kar

5. SONUÇ

Türkiye'de 1980'li yıllarda başlayan mali liberalizasyon süreci ile birlikte bankacılık dahil bütün mali sistemde yapısal değişiklikler uygulamaya konmuş; faiz oranları ve döviz kurlarındaki sınırlamaların kalkması da, bu yapısal değişikliklerin hızla yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Reform niteliğindeki bu yapısal değişiklikler, bankacılık sektörünün ve mali sistemin gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır.

Türkiye'de, 1990'lı yıllardan itibaren serbestleşme ve globalleşme eğilimlerinin artması ve uluslararası piyasalarda gelişmekte olan ülkelerin öneminin artmaya başlaması nedeni ile sermaye hareketleri önemli ölçüde etkilenmiştir. Sermaye hareketlerinin gelişmekte olan ülkelere doğru yönünü çevirmesi bir yandan bu piyasalardaki gelişimi hızlandırırken diğer yandan risklerin boyutunu ve önemini değiştirmiştir.

Türkiye'de 1994 yılında yaşanan ekonomik krizde hızla küçülen bankacılık sisteminde öz kaynaklar erimiş ve bankacılık sistemine olan güven azalmıştır. Güvenin yeniden tesis edilmesi amacıyla bir çözüm olarak tasarruf mevduatına devlet güvencesi getirilmiştir. Ancak, bankacılık sisteminin denetiminde yaşanan zafiyetler nedeniyle sağlıklı bir yapı tesis edilememiş, tersine mali bünye sorunları daha da büyümüştür.

1999 yılında başlatılan mali reformlarda bağımsız banka gözetim ve denetim sisteminin oluşturulması, banka bilançolarında şeffaflığın arttırılması ve bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi amacı ile gerekli düzenlemeler yapılmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde banka sistemi çok ciddi bir sistematik riske maruz kalmış, banka sisteminin yeniden yapılandırılması, bankaların mali bünye sorunlarının çözülmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu amaçla Bankalar Kanunu'nda radikal değişiklikler yapılmış, bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesine ve denetimine yeni bir yaklaşım getirilmiştir. Düzenlemelerde ve denetim anlayışında uluslararası kabul görmüş prensiplere önemli ölçüde yaklaşılmıştır. Bu düzenlemeler içindeki yeniden yapılandırma programı, bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermektedir.

Türk bankacılık sektöründe gerçekleşen yeniden yapılandırma süreci, sektördeki banka sayısını azaltmanın yanı sıra, kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasını, özel sektör bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesini, TMSF bünyesine alınan veya sistemden çıkarılan 21 bankanın tasfiye, satış, devir yoluyla çözüme kavuşturulmasını

ve denetim ve gözetim altyapısının güçlendirilmesini de sağlamıştır. Ekonomide yaşanan krizlerin olumsuz etkilerine maruz kalan Türk bankacılık sektörünün sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesi ve daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında gerçekleştirilen reformlar, bankacılık sektörünün karlılık performansını olumlu yönde etkilemiştir.

Program sonrasındaki dönemde bankacılık sektörünün karlılık performansında yaşanan gelişmeler, bu çalışmada 2002 ile 2009 yılları arasındaki yıllık veriler esas alınarak fonksiyonlarına ve sahiplik yapılarına göre sınıflandırılan banka grupları bazında incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, Türk bankacılık sektörünün 2007 yılına kadar karlılığında artışlar yaşandığı görülmüştür. Bu gelişmeler kapsamında, bankacılık sektörünün karlılık oranlarında yaşanan artışlar, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisini artırmış, yüksek karlılık oranları ve sektörün gelecekteki büyüme potansiyeli, yabancı bankaları Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaları satın almaya yöneltmiştir. Ancak, 2008 yılında dünya ekonomilerinde ve küresel finans piyasalarında yaşanan dalgalanmaların Türk ekonomisini etkilemesi, bu yılda bankacılık sektörünün karlılığında düşüş yaşanmasına neden olmuştur.

Küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmaların sona ermesiyle ve Türk ekonomisinde büyümenin tekrar başlamasıyla, bankacılık sektörünün karlılık oranlarının 2009 yılında yükselişe geçtiği izlenmektedir. Türk bankacılık sektörünün 2009 yılındaki toplam karı, bir önceki yıla göre yaklaşık % 50 oranında artış göstererek 20,1 milyar TL'ye yükselmiştir.

Sonuç olarak, Türk bankacılık sektörünün genel olarak karlılık yapısının gelişimi incelenmiş olup, sektörde 2002 yılından beri artış sağlanılan karlılıkta, 2008 yılında yaşanan düşüşün küresel krize bağlı olduğu, sektörün karlılık oranının 2009 yılından itibaren tekrar yükselişe geçtiği belirlenmiştir. Bu çalışmanın, önümüzdeki dönemde karlılığın gelişimi ile ilgili değerlendirmelerde ve yapılacak çalışmalarda faydalı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Atan, M. ve Çatalbaş, E. (2003). "Ticaret Bankalarında Karlılığı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi", *VI. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Athanasoglou, P. P., Brissmis, S. N. ve Delis, M. D. (2006). "Bank-specific, Industry-specific And Macroeconomics: Determinants of Bank Profitability", *Journal of International Financial Markets, Institutions And Money*.

Başak, R. (2009). **Ekonomik Gelişmeler ve Türk Bankacılık Sektöründe 1980 Sonrasında Yaşanan Krizlerin Analizi**, İstanbul.

BDDK (2001). Yıllık Rapor.

BDDK (2003). Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu-VII.

BDDK (2008). Finansal Piyasalar Raporu.

BDDK (2010). Finansal Piyasalar Raporu.

Bourke, P. (1989). Concentration And Other Determinants Of Bank Profitability In Europe, North America and Australia, *Journal of Banking and Finance*. 13., 65–79.

Bumin M. (2009). "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi", *Maliye Finans Yazıları*, Sayı 84.

Çankaya, F. ve Öz, M. (2001). **Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi**, TBB Yayın No. 221, İstanbul.

Çolak, Ö. F. ve Yiğidim, A. (2001). **Türk Bankacılık Sektöründe Kriz**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Demirgüç-Kunt, A. ve Huizinga, H. (1999) "Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence", *World Bank Economic Review*, XIII, 2, 379-408.

Gediz B. (2002). "Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Çözüm Önerileri", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt No: 9, Sayı No: 1-2.

Greuning, H. V. ve Bratanovic, S. B. (2000). Analizing Banking Risk, World Bank Washington D.C.

Molyneux P. ve Thornton, J. (1992). "Determinants of European bank profitability: A note." *Journal of Banking and Finance* 16, 1173-1178.

Short, B.K. (1979). "The Relation between Commercial Bank Profit Rates and Banking Concentration in Canada, Western Europe and Japan", *Journal of Banking And Finance*, 3. 209–219)

Smirlock, M. (1985). "Evidence On The (Non) Relationship Between Concentration And Profitability in Banking", *Journal of Money, Credit, and Banking* Vol:17, 69–83.

Türkiye Bankalar Birliği (2008). 50. yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, 1958-2007, İstanbul.

www.bddk.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.05.2010)

www.tbb.org.tr (Erişim Tarihi: 15.06.2010)